

УДК 330.564.62

Катерина Золотарьова

**ПРОЦЕС ФОРМУВАННЯ ДОХОДІВ ПрАТ «КЕВРЗ»
ЯК ПІДПРИЄМСТВА ЗАЛІЗНИЧНОГО ТРАНСПОРТУ**

Стаття присвячена розгляду особливостей та джерел формування доходів ПрАТ «КЕВРЗ», що є важливим елементом у функціонуванні підприємства та безпосередньо впливає на ефективність його діяльності.

Ключові слова: доход, фінансові ресурси, прибуток, ефективна діяльність.

Стаття посвящена рассмотрению особенностей и источников формирования доходов ЧАО «КЭВРЗ», что является важным элементом в функционировании предприятия и непосредственно влияет на эффективность его деятельности.

Ключевые слова: доход, финансовые ресурсы, прибыль, эффективная деятельность.

Article considers the characteristics and sources of income of PJSC «KEVRZ», which is an important element in the functioning of the enterprise and directly affects the efficiency of its operations.

Keywords: income, financial resources, profit, effective activity.

Постановка проблеми. Доход є спонукальним мотивом і джерелом діяльності підприємства. Підприємство приводить у рух усі виробничі фактори – капітал, працю, природні ресурси для створення продукту, його наступної реалізації та утворення доходу. Саме доход є джерелом формування прибутку на підприємствах, тому його формування та оптимізація займає провідне місце в управлінні фінансовою діяльністю та подальшому розвитку господарського суб'єкта.

Таким чином, актуальність цієї роботи полягає у висвітленні джерел формування доходів підприємств залізничного транспорту та правильності їх використання для ефективного функціонування та розвитку, на прикладі підприємства ПрАТ «КЕВРЗ».

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питання формування доходів та ефективного його використання на підприємствах розглядали такі вчені як Вахрін П. І. [5], Примак Т. О. [6], Савицька Г. В. [7], Поддєрьогін А. М. [8], а особливостям формування доходів саме на підприємствах залізничного транспорту приділив особливу увагу д.е.н., проф. Макаренко М. В. [9].

Метою статті є визначення особливостей формування доходів ПрАТ «КЕВРЗ» як підприємства залізничного транспорту та проаналізувати їх структуру на прикладі діяльності у 2009 – 2011 рр.

Виклад основного матеріалу. У загальному розумінні, доходами вважається збільшення економічних вигод у вигляді надходження активів або зменшення

© Золотарьова К. С., 2012

ЗАЛІЗНИЧНИЙ ТРАНСПОРТ

зобов'язань, внаслідок чого збільшується власний капітал підприємства, не враховуючи зростання капіталу за рахунок внесків засновників. [3]

Згідно з П(С)БО № 15 «Доход», доходи підприємства визнаються тільки за умови, що їх оцінка може бути достовірно визначена. Визнані доходи відображають у формі бухгалтерської звітності № 2 «Звіт про фінансові результати», у якому за допомогою даних про доходи та витрати підприємства визначають чистий прибуток або збиток. Визнані доходи класифікуються в бухгалтерському обліку за такими статтями:

- доход (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг);
- інші операційні доходи;
- інші фінансові доходи;
- інші доходи;
- надзвичайні доходи.

Доход від реалізації продукції відображає загальний доход без вирахування наданих знижок, повернення проданих товарів і непрямих податків (податку на додану вартість, акцизного збору тощо). Доход, з якого вираховували відповідні податки, збори та знижки, називається чистим доходом (виручкою) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг).

Інші операційні доходи складаються з суми інших доходів від операційної діяльності підприємства, крім доходу (виручки) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг): доход від операційної оренди активів, доход від операційних курсових різниць, відшкодування раніше списаних активів, доход від реалізації оборотних активів (крім фінансових інвестицій), необоротних активів, утримуваних для продажу, та групи вибуття тощо.

У статті «Інші фінансові доходи» вказують дивіденди, відсотки та інші доходи, отримані від фінансових інвестицій. До них не відносять доходи, які обліковуються за методом участі в капіталі, що отримуються від інвестицій в асоційовані, дочірні або спільні підприємства, облік яких ведеться методом участі в капіталі.

У статті «Інші доходи» вказують доход від реалізації фінансових інвестицій; доход від неопераційних курсових різниць та інші доходи, які виникають у процесі звичайної діяльності, але не пов'язані з операційною діяльністю підприємства.

Надзвичайні доходи відображають доходи на покриття втрат від надзвичайних ситуацій за рахунок інших джерел, а також від інших подій та операцій, які відповідають визначенню надзвичайних подій.

Ключова роль у формуванні фінансових ресурсів залізничного транспорту належить саме доходам. Під формуванням доходів залізничного транспорту слід розуміти комплексний процес, що охоплює всі складові від передумов надання (реалізації) транспортних і супутніх послуг та позареалізаційної діяльності галузі до безпосереднього отримання потоку грошових та інших надходжень.

Формування доходів підприємств залізничного транспорту залежить від виду діяльності та організаційного рівня певного структурного підрозділу. Залізничний транспорт формує свої доходи за рахунок основної діяльності підприємств та другорядної.

На нинішньому етапі функціонування ознакам основної діяльності на залізничному транспорті України відповідають такі види послуг як пасажирські перевезення у внутрішньому та міжнародному сполученнях, вантажні перевезення, утримання та експлуатація об'єктів інфраструктури, надання послуг локомотивною тягою (в пасажирському та вантажному русі), ремонт рухомого складу. До другорядних видів діяльності відносять діяльність промислових підприємств, постачальних організацій, підприємств торгівлі та громадського харчування,

ЗАЛІЗНИЧНИЙ ТРАНСПОРТ

підрядних організацій, проектних організацій, охорони здоров'я, культури. Тобто, доходами залізниць є сума коштів, отриманих за виконані перевезення, реалізовану продукцію, будівельно-монтажні й ремонтні роботи, надані послуги структурними підрозділами всіх видів діяльності, за відповідними тарифами і цінами.

На жаль, на даний момент, підприємствам залізничного транспорту доходів з внутрішніх джерел (виручка від реалізації продукції та надання послуг) не вистачає для повноцінного самофінансування, простого відтворення основних виробничих фондів та їх модернізації, тому вони повинні залучати зовнішні джерела фінансування такі як бюджетні інвестиції, кредити банків і міжнародних фінансових організацій та фінансовий лізинг.

Одним з підрозділів залізничного транспорту України є ПрАТ «Київський ЕВРЗ», який динамічно розвивається та виконує відповідальні завдання з підтримки електрорухомого складу залізниць у технічно справному стані, що відповідає нормам безпечної експлуатації, забезпечує ритмічність транспортних перевезень. Завод є єдиним підприємством України, яке виконує капітальний ремонт усіх типів і серій електропоїздів як постійного, так і змінного струму, освоїв капітальний ремонт електропоїздів ЕПЛ вітчизняного виробника ХК «Луганськтепловоз», ремонт електродвигунів і колісних пар для рухомого складу.

ПрАТ «КЕВРЗ» надає свої послуги з ремонту електропоїздів та виготовлених комплектуючих частин для потреб залізниць України за встановленими та затвердженими Укрзалізницею цінами, що формує головне джерело внутрішніх доходів підприємства. Ціни завод планує кожен рік за допомогою калькулювання усіх витрат, які має понести за кожним видом і обсягом ремонту, з урахуванням підвищення заробітної плати працівників, цін на матеріали, комплектуючі частини, електроенергію та паливо.

Необхідно підкреслити, що заводи з ремонту рухомого складу і виробництва запасних частин не входять своїми балансами до складу конкретної залізниці. Вони підпорядковані та звітують безпосередньо перед Міністерством інфраструктури України. Тому ПрАТ «КЕВРЗ» є самостійним підприємством з власними доходами та прибутком, який планується у розмірі 5% від собівартості наданих послуг або виготовлених товарів.

Крім чистого доходу (виручки) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), ПрАТ «КЕВРЗ» має інші операційні доходи (реалізація інших оборотних активів, операційна оренда, списання кредиторської заборгованості щодо якої минув строк позову, дохід від гуртожитку, дохід від оздоровчих закладів тощо) та інші доходи, які складаються з доходів від реалізації необоротних активів. Детальна структура усіх видів доходів підприємства за 2009 – 2011 роки наведена у табл. 1.

З даних табл. 1 видно, що доходи ПрАТ «КЕВРЗ» мають позитивну динаміку, тобто з кожним роком збільшуються. Однак, структура доходів є майже незмінною, найбільша вага припадає на доходи від реалізації продукції. У 2009 р. показник склав 95,1% (137 707 тис. грн.), у 2010 р. – 98,17 % (200 500 тис. грн), у 2011 р. – 98,01 % (203 320 тис. грн).

ЗАЛІЗНИЧНИЙ ТРАНСПОРТ

Таблиця 1. Структура доходу ПрАТ «КЕВРЗ» за період 2009 – 2011 рр.

№ з/п	Стаття доходу	Сума доходу, тис. грн			% відносно загальної суми доходів		
		2009р.	2010р.	2011 р.	2009р.	2010р.	2011р.
1	2	3	4	5	6	7	8
1	Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	137707,00	200500,00	203320,00	95,10	98,17	98,01
2	Інші операційні доходи:	7092,00	3650,00	3858,00	4,90	1,79	1,86
2.1	реалізація інших оборотних активів (крім фінансових інвестицій)	1908,00	2400,00	2090,00	1,32	1,18	1,01
2.2	операційна оренда активів	130,00	107,00	138,00	0,09	0,05	0,07
2.3	списання кредиторської заборгованості, щодо якої минув строк позову	22,00	28,00	27,00	0,02	0,01	0,01
2.4	дохід від гуртожитків	447,00	458,00	646,00	0,31	0,22	0,31
2.5	дохід від оздоровчих закладів	479,00	543,00	607,00	0,33	0,27	0,29
2.6	інші доходи від операційної діяльності	-	98,00	350,00	-	0,05	0,17
2.7	доходи від реалізації іноземної валюти	4019,00	-	-	2,78	-	-
2.8	доходи від операційної курсової різниці за операціями в іноземній валюті	29,00	10,00	-	0,02	0,005	-
2.9	суми штрафів, пені, неустойки, одержані від боржників або за рішенням судів	58,00	6,00	-	0,04	0,003	-
3	Інші доходи :	10,00	86,00	277,00	0,01	0,04	0,13
3.1	реалізація необоротних активів	10,00	86,00	277,00	0,01	0,04	0,13
Всього доходів	144809,00	204236,00	207455,00	100,00	100,00	100,00	

Найбільший показник доходів від іншої оперативної діяльності припадає на 2009 р. і складає 7 092 тис. грн (4,9 % від загального доходу підприємства за 2011 р.). Це пояснюється наявністю операцій з іноземною валютою, що принесли 4 048 тис. грн. доходів заводу у 2009 р. (2,8 % від загальних доходів 2009 р.). У 2010 р та 2011 р. доходи від операцій з іноземною валютою відсутні, тому інші операційні доходи мають дещо нищі показники: у 2010 р. – 3 650 тис. грн, що складає 1,79 % від загального доходу за рік; у 2011 р. – 3 858 тис. грн або 1,86 % від

ЗАЛІЗНИЧНИЙ ТРАНСПОРТ

загального доходу 2011 р. Інша діяльність заводу, що приносить доходи, полягає у реалізації необоротних активів. Так, у 2009 р. реалізація необоротних активів принесла підприємству 10 тис. грн доходу (0,01 % від загального доходу), у 2010 р. – 86 тис. грн або 0,04 % від загального доходу, у 2011 р. – 277 тис. грн або 0,13 %.

Необхідно зазначити, що підприємство не має фінансових доходів, надзвичайних доходів та доходів від участі в капіталі. Таким чином, особливу увагу необхідно приділити саме формуванню чистого доходу від реалізації, як такого, що має найбільшу частку у формуванні загального доходу підприємства. На ПрАТ «КЕВРЗ» чистий дохід формується як різниця доходу від реалізації та податком на додану вартість, з чого можна зробити висновок, що інших непрямих податків, вирахувань з доходу та акцизного збору підприємство не має. Структура чистого доходу від реалізації за статтями калькуляції детально описана у табл. 2 на прикладі 2011 р.

Таблиця 2. Структура чистого доходу (виручки) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) за статтями калькуляції ПрАТ «КЕВРЗ» за 2011 рр.

№ з/п	Стаття калькуляції	Сума, тис. грн	Питома вага у загальній сумі чистого доходу від реалізації
1	Матеріали	88981,10	43,76
2	Основна з/п виробничих працівників	16088,22	7,91
3	Додаткова з/п	9818,93	4,83
4	З/п виробничих працівників	25907,15	12,74
5	Нарахування на з/п	9966,48	4,90
6	Витрати на утримання та експлуатацію устаткування	27989,56	13,77
7	Загальновиробничі витрати	15325,75	7,54
8	Інші виробничі витрати	639,59	0,31
9	Виробнича собівартість	168809,63	83,03
10	Адміністративні витрати	23915,74	11,76
11	Витрати на збут	1341,49	0,66
12	Повна собівартість	194066,86	95,45
13	Прибуток	9253,14	4,55
14	Чистий дохід від реалізації продукції	203320,00	100,00

На підставі даних табл. 2 видно, що основна вага чистого доходу припадає на виробничу собівартість, яка складає 83,03 % або 168 809,63 тис. грн, з яких 43,76 % (88 981,1 тис. грн) належать матеріалам, 21,3 % (43 315,31 тис. грн) – накладним витратам (витратам на утримання та експлуатацію устаткування та загальновиробничим витратам), 12,74 % або 25 907,15 тис. грн – заробітній платі виробничих працівників. Що стосується нарахування на заробітну плату, то на ПрАТ «КЕВРЗ» цей показник по плану стабільно дорівнює 38,57 % від заробітної плати виробничих працівників і складається з відрахувань до пенсійного фонду у розмірі 33,2 %, до фонду соціального страхування – 1,4%, у фонд на випадок безробіття – 1,6 % та до фонду від нещасних випадків у розмірі 2,37 %. З табл. 2

ЗАЛІЗНИЧНИЙ ТРАНСПОРТ

можна вирахувати, що фактичний показник нарахування на заробітну плату виробничих працівників менший за плановий. Це пояснюється тим, що завод має працівників пенсійного віку, відрахування із заробітної плати яких у пенсійний фонд вже не відбувається.

Адміністративні витрати підприємства за 2011 р. складають 23 915,74 тис. грн, що дорівнює 11,76 % від чистого доходу. Це витрати, які пов'язані з обслуговуванням та управлінням підприємства. Витрати на збут складають всього 0,66 % від чистого доходу. Прибуток підприємства дорівнює 4,55 % (9 253,14 тис. грн), що майже відповідає плановому показнику – 5 %. Це означає, що завод працює стабільно і його діяльність є рентабельною.

Для повноцінної картини формування доходів підприємства необхідно роздивитися амортизаційні відрахування – грошові кошти, призначені для відшкодування зносу предметів, що відносяться до основних засобів підприємства, тобто дуже важливою складовою формування доходу будь-якого підприємства. Амортизаційні відрахування не виділяються у табл. 2 окремо, але вони є у складі таких статей як витрати на утримання та експлуатацію устаткування, загальновиробничих та адміністративних витрат. Їх суму підприємство висвітлює у своїй фактичній фінансовій звітності при розподілі доходу за елементами операційних витрат, у 2011 р. вона дорівнювала 6 696,26 тис. грн, що складає 3,29 % від чистого доходу від реалізації.

Розглянувши внутрішні джерела доходів ПрАТ «КЕВРЗ» можна зробити висновок враження, що підприємство не має необхідності у інших джерелах фінансових ресурсів, через стабільний прибуток та налагоджену систему амортизаційних відрахувань. Але, попри це, завод має постійну та значну суму дебіторської заборгованості, через що існує проблема нестачі обігових коштів для повноцінної та стабільної роботи. Тому ПрАТ «КЕВРЗ» використовує таке зовнішнє джерело доходів, як банківський кредит у вигляді овердрафту (короткостроковий кредит у межах встановленого ліміту, що дозволяє здійснювати розрахунки, коли коштів на поточному рахунку недостатньо). Підприємство кожний рік заключає договір з АБ «Експрес-банк» щодо овердрафту з лімітом у 8 млн грн.

Хоча система формування та використання доходів на ПрАТ «КЕВРЗ» досить ефективна, що підтверджується стабільною і своєчасною виплатою заробітної плати, податкових обов'язків перед державою, а також договірних зобов'язань перед кредиторами та замовниками, існують і деякі проблемні питання.

По-перше, постійні затримки договірних обов'язків з оплати роботи ПрАТ «КЕВРЗ» залізницями України, завод не має достатніх обігових коштів постійного самостійного фінансування своєї діяльності, тому змушений вдаватися до позикових джерел фінансування, що тягне за собою додаткові витрати і, як результат, зменшення фінансових результатів. Для вирішення цієї проблеми підприємству необхідно ретельніше стежити за своєю дебіторською заборгованістю та вдатися до таких заходів:

- переглянути договірні умови з приводу термінів та форм оплати своєї роботи;
- розробити системи договорів з більш гнучкими умовами оплати, що полягатимуть у використанні передоплати, часткової передоплати, банківських гарантій тощо;
- влаштувати переговори із замовниками робіт і послуг та запропонувати компромісне рішення з приводу існуючої проблеми.

По-друге, існує проблема недозавантаженості заводу. Таким чином, ПрАТ «КЕВРЗ» нерационально використовує свої виробничі потужності і губить значну

ЗАЛІЗНИЧНИЙ ТРАНСПОРТ

суму доходів, а у результаті і прибутку. Для того щоб знайти додаткові обсяги виробництва, підприємству необхідно:

– знайти шляхи виходу на іноземні ринки. Це пояснюється тим, що фінансування залізниць України не вистачає, щоб забезпечити роботою завод на 100 %;

– виконувати замовлення не для потреб залізничного транспорту, тобто освоїти нову спеціалізацію. Це можливо тому, що ПрАТ «КЕВРЗ» у своїй організаційній структурі крім основних цехів, діяльність яких обмежена ремонтом рейкового рухомого складу, має заготівельні та допоміжні цехи. Саме за їх допомогою підприємство може розширити свою діяльність за рахунок виготовлення продукції та надання послуг для фізичних і юридичних осіб іншої сфери діяльності.

Висновки. Розглянувши особливості формування доходів ПрАТ «КЕВРЗ» за 2009 – 2011 рр., можна зробити висновок, що підприємство має два основних джерела фінансових ресурсів: доходи від діяльності та банківський кредит. З аналізу структури доходів заводу видно, що основна вага припадає на чистий доход (виручку) від реалізації товарів (робіт, послуг) і складає в середньому за три роки більше 97 %. Таким чином, вага інших видів діяльності, від яких підприємство отримує доход (інша операційна діяльність, інша діяльність) складає менше 3 %. Не дивлячись на те, що ПрАТ «КЕВРЗ» має деякі складнощі у налагодженості системи формування доходів, рентабельність діяльності підприємства від реалізації товарів (робіт, послуг), що є основним видом діяльності, складає 4,55 %. Це свідчить, що підприємство ефективно працює та має прибуток – джерело розвитку і поліпшення виробничої діяльності.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Про залізничний транспорт: Закон України від 4 липня 1996 року № 274/96* —ВР // Голос України – 1996. – 13 вересня. – С. 5 – 7.
2. *Про затвердження переліку робіт і послуг, що належать до основної діяльності залізничного транспорту, та Порядку перерозподілу надходжень доходу від основної діяльності залізничного транспорту: Постанова Кабінету Міністрів України від 30.03.2011 року № 173.*
3. *Положення (стандарти) бухгалтерського обліку № 3 «Звіт про фінансові результати» від 31.03.99 № 87.*
4. *Положення (стандарти) бухгалтерського обліку № 15 «Дохід» від 29.11.99 № 290.*
5. *Вахрин П. И. Финансы : учебник. – 3-е изд., [перераб. и доп.]. – М. : Изд-во «Маркетинг», 2003. – 340 с.*
6. *Примак Т. О. Економіка підприємства : навч. посібн. / Т.О. Примак. – 3-те вид., [перероб. і доп.]. – К. : Вид-во "Вікар", 2003. – 219 с.*
7. *Савицька Г. В. Економічний аналіз діяльності підприємства : навч. посібн. / Г.В. Савицька. – 2-ге вид., [випр. і доп.]. – К. : Вид-во «Знання», 2005. – 662 с.*
8. *Поддєрьогін А. М. Фінанси підприємств: Підручник / Керівник авт. кол. і наук. ред. проф. А. М. Поддєрьогін. 3-те вид., перероб. та доп. – К.: КНЕУ, 2001. – 256 с.*
9. *Основи управління фінансами залізничного транспорту / М.В. Макаренко, Н.М. Колесникова, Н. І. Богомолова, О. В. Андрєєва, О. О. Кравченко, Т. С. Рябчун, В. В. Чорний, Є. В. Талавіра, Ю. П. Труханов. – К.: ДЕТУТ, 2011. – 117 с.*